

**Vrije tijd tussen de school(m)uren:
kinderen over hun niet-schoolse tijd in vijf brede scholen**

Johan Meire - Kind & Samenleving, Brussel – 2011

*Hoe beleven kinderen tijd en hoe gaan ze ermee om? Hoe wordt hun dagelijks leven gevormd door tijdskaders en welke keuzemarge hebben ze daarin? Sinds 2007 onderzoekt Kind & Samenleving samen met kinderen hoe zij omgaan met de organisatie van de tijd in verschillende leefomgevingen: thuis (tijdens het schooljaar en de vakantie), de buitenschoolse opvang, het speelplein, de sportclub en nu ook in de **brede school**.*

In dit onderzoek krijgen we een gelaagd beeld van wat 'vrije tijd' voor kinderen betekent. Het gaat niet om de 'niet-schoolse tijd' of de 'niet-georganiseerde tijd': vanuit het perspectief van kinderen komen vooral kwaliteiten naar voor die samengaan met vrije tijd, en die mede duidelijk maken waarom de verbindingen die de brede school maakt tussen schooltijd en vrije tijd geen vanzelfsprekend karakter hebben.

Hoe beleven kinderen vrije tijd in de context van een brede school? Als onderdeel van een groter tijdsbelevingsonderzoek bij kinderen voerde Kind & Samenleving een kwalitatief onderzoek uit over hoe brede scholen, vanuit het perspectief van kinderen, de tijd op en met de school ook als vrije tijd vorm geven. Door samen te werken met partners uit de buurt, legt de brede school verbindingen tussen de school en andere belangrijke omgevingen voor kinderen. Zo verbindt zij ook de schooltijd met de vrije tijd van kinderen. Over die tijdsorganisatorische relevantie van de brede school wordt nog weinig nagedacht: hoe maakt de brede school de schooldag en schoolweek voor kinderen anders – langer, meer samenhangend, meer of minder afwisselend, met minder verplaatsingen,...?

In dit rapport beschrijft Kind & Samenleving **hoe kinderen die vrije tijd tussen de school(m)uren beleven**: vrije tijd na de schooluren of tussen de middag, binnen of verbonden met de schoolcontext. De beleving en het perspectief van kinderen staan hierbij uitdrukkelijk centraal.

Het belevingsonderzoek vond plaats in **vijf brede scholen** uit het lager onderwijs. Daarin werden telkens 12 kinderen bevestigd via drie opeenvolgende focusgesprekken met kinderen uit het vierde en uit het zesde leerjaar. Gesprekken met de bredeschoolverantwoordelijken van elke school zorgden voor een breder kader.

De brede school is voor kinderen geen aparte wereld. **De grenzen tussen school en buurt zijn poreus** (Hoofdstuk 3). De brede scholen in dit onderzoek doen meer dan alleen les geven. Kinderen noemen dan doorgaans allereerst de activiteiten die in het kader van de brede school worden georganiseerd na de schooluren of tijdens de middag. De school is ook geen eiland in de buurt: mensen van de school zijn in de buurt te zien en omgekeerd. **Toch blijft dat contact vrij beperkt**. Voor kinderen zijn het vooral de klasgenoten die de school en de buurt in sociaal opzicht verbinden. Op hun school zien zij slechts occasioneel mensen of organisaties uit de buurt. De scholen proberen wel om kinderen niet enkel te erkennen en te ondersteunen als schoolkinderen, maar ook als 'buurtkinderen' en als 'kinderen' tout court.

Ook de bredeschoolactiviteiten zelf (Hoofdstuk 4) spreken kinderen aan op talenten en interesses die breder gaan dan enkel het cognitieve. In de meeste onderzochte scholen is er **een bijna voortdurend activiteiten aanbod** aan de gang. Dat is bij kinderen goed gekend en veel kinderen

nemen er graag aan deel. Toch vragen ze naar meer activiteiten en vaak ook naar een meer divers aanbod. Het aanbod moet onder de verschillende leerjaren van een school verdeeld worden, zodat de bredeschoolactiviteiten **voor individuele kinderen vaak relatief beperkt** in aantal blijven en er niet altijd veel keuzemogelijkheden zijn.

Deze **vrijtijdsactiviteiten hebben evenwel geen vanzelfsprekend statuut op school**. Ook al organiseert de school velerlei activiteiten, kinderen zien hun eigen reguliere hobby's niet meteen op school gebeuren. De schoolcontext speelt op allerlei manieren een rol. De begeleiding van de activiteiten wordt soms als te streng gezien, al is dat meestal anders indien ze plaatsvinden bij externe bredeschoolpartners zoals buurt(sport)werkingen. Die geven doorgaans meer ruimte aan eerder informele vrije tijd. Dergelijke tijd vinden kinderen vaak belangrijk, maar de bredeschoolactiviteiten zijn toch **vooral gestructureerde, vrij strikt georganiseerde vrije tijd**. Ze vragen vaak een inschrijving en een zeker engagement: je kan niet zomaar niét deelnemen. Die formalisering van de vrije tijd kan botsen met de nood aan een andere, meer vrije omgeving na de schooldag.

De brede school staat, logischerwijs, niet los van de mogelijkheden die kinderen elders ervaren: thuis, in hun buurt en in hun buitenschoolse vrije tijd (*Hoofdstuk 5*). **De activiteiten die de brede school aanbiedt**, worden ook in dat licht, en dus **op heel diverse manieren geïnterpreteerd**. Voor sommige kinderen is de naschoolse sport quasi identiek aan een sportclub; wie zelf in een sportclub zit, benadrukt dat de tijd daar meer op leren en beter worden gericht is en daartoe professioneler wordt begeleid. Deze kinderen zullen dan ook prioriteit geven aan hun reguliere hobby's boven de meer vrijblijvende en recreatieve bredeschoolactiviteiten. Die bieden wel hun eigen kansen: ze zijn **laagdrempelig, geven sommige kinderen heel wat meer mogelijkheden dan in hun thuisomgeving, en hebben een aantal praktische troeven** – waar kinderen overigens zelden wakker van liggen. In de activiteiten leren kinderen ook nieuwe dingen kennen en soms ook nieuwe mensen. Veel kinderen geven wel aan dat ze liefst in hun vertrouwde vriendenkring blijven en dat een heel andere omgeving zoals een sportclub betere kansen tot nieuwe contacten geeft. Kinderen zijn zich ervan bewust dat de activiteiten mee tot doel hebben om hen toe te leiden naar het reguliere vrijetijdsaanbod, los van de school, maar ze kunnen **zelden of nooit voorbeelden geven van een daadwerkelijke toeleiding**.

Het afsluitende *Hoofdstuk 6* gaat nog wat meer in op de niet zo vanzelfsprekende rol die de brede school inneemt als vrijetijdscontext. Ook al is de brede school als samenwerkingsverband **op het terrein nog veeleer beperkt** en wordt ze zelden gedacht vanuit haar tijdsorganisatorische relevantie, ze **verbindt wel degelijk de schoolse en de niet-schoolse tijd** van kinderen. Maar ze **worstelt ook met het statuut daarvan**: naschoolse activiteiten zijn vrije tijd, maar zeker wanneer zij binnen de schoolmuren zelf blijven, blijkt het toch niet zo makkelijk om dit vrijetijdskarakter ondubbelzinnig waar te maken. De schoolse regels en discipline lopen soms in zekere mate door in de naschoolse vrije tijd, en de verwachtingen van kinderen over vrijheid en begeleiding zijn soms anders dan wat het aanbod voorziet.

Dat kinderen zo diverse voorkeuren en aspiraties hebben in hun vrije tijd, en hun vrije tijd op school zich altijd verhoudt tot de ook zeer verscheiden mogelijkheden thuis of in de buurt, **stelt de brede school voor niet geringe uitdagingen**. Hoe een combinatie te maken tussen de nadruk op de eigen werking en de toeleiding naar 'reguliere' vrijetijdsactiviteiten? Tussen een aanbod dat laagdrempelig en recreatief is en een aanbod dat kinderen iets wil leren en méér van hen mag verwachten dan enkel 'wat komen meespelen'? Tussen het organiseren en vooraf invullen van de vrije tijd voor kinderen en het informeel houden ervan?